# Nr 29

**Utbildningsutskottets betänkande i anledning av propositionen 1973: 77 angående skolväsendets organisation i glesbygd m. m. jämte motioner.**

## Propositionen

I propositionen 1973: 77 har Kungl. Maj:t (utbildningsdepartementet) föreslagit riksdagen att godkänna vad som i propositionen förordats i fråga om skolväsendets organisation i glesbygd jämte alternativ organisationsmodell för gymnasieskolan och om engelskspråkig gymnasial utbildning anordnad av Stockholms kommun.

I propositionen anges vissa allmänna riktlinjer för bedömningen av skolväsendet i glesbygder med vikande elevunderlag. En garantiregel för tillval föreslås för högstadieskolor med en klass per årskurs liksom möjlighet att samordna resurstimmarna för hela högstadiet, när detta stadium omfattar en eller två klasser per årskurs. Försöksverksamheten med s. k. årskurslösa högstadier föreslås fortsätta i syfte att få underlag för en B-timplan för mindre högstadieskolor. Möjligheterna till timplanejämkningar preciseras för att möjliggöra bättre samordning mellan skolskjutstider och lästider.

För gymnasieskolan föreslås försök med en alternativ organisationsmodell, särskild samordnad gymnasieskola, för orter med ett elevunderlag av ca 300 16-åringar. Försöksverksamhet med samordning av korrespondensundervisning på gymnasial nivå och den särskilda gymnasiala undervisningen i glesbygd föreslås i syfte att finna en gemensam form för den gymnasiala utbildningen i glesbygd.

## Motionerna

I detta betänkande behandlar utskottet

*dels* de vid riksdagens början väckta motionerna

1973: 306 av herrar Stålhammar (fp) och Jonsson i Alingsås (fp) vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer

1. att Kungl. Maj:t bemyndigar länsskolnämnd att medge bibehållandet av klasstyper och lärartjänster i glesbygdsskolor i enlighet med vad som anförts i motionen,

2. att Kungl. Maj:t bemyndigar länsskolnämnd att tilldela s. k. avvikande klasstyper i glesbygdsskolor speciella resurstimmar för att vissa ogynnsamma undervisningssituationer skall kunna elimineras,

1973: 1258 av herr Andersson i Nybro m. fl. (c) vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär att statsbidragsreglerna för utbetalande av lärarlöner omarbetas, så att möjlighet öppnas att genom fleråriga dispenser bevilja anslag till kommuner där ett vikande elevunderlag annars skulle framtvinga en nedläggning av skolan,

1973: 1271 av fru Hambraeus m. fl. (c) vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär att åtgärder vidtas för att förhindra ytterligare nedläggning av landsbygdsskolor på sätt som i motionen anförts,

1973: 1275 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemställs att riksdagen

1. som sin mening ger till känna vad som i motionen anförts rörande skolor i glesbygder,

2. hos regeringen hemställer om förslag till åtgärder i syfte att ekonomiskt möjliggöra för kommunerna att bevara skolor i glesbygd,

*dels* de i anledning av propositionen 1973: 77 väckta motionerna

1973: 1908 av herr Hermansson m. fl. (vpk) i vad avser hemställan

1. att riksdagen hos regeringen begär inrättandet av ett särskilt statsstöd som bör kunna utgå till kommunerna för bibehållande av nedläggningshotade skolor i enlighet med vad som anförts i motionen,

2. att riksdagen uttalar sig för att de lokala skolmyndigheterna som alternativ till skolindragning alltid först bör undersöka möjligheten av att gå in för B-formen,

3. att riksdagen beslutar att staten redan nu övertar kostnaderna för skolskjutsar,

1973: 1909 av herr Nelander m. fl. (fp, s, c, m) vari hemställs att timplanen i religionskunskap för humanistisk och samhällsvetenskaplig linje i gymnasieskolans årskurs 3 skall uppta 3 veckotimmar i försöksverksamheten med särskild samordnad gymnasieundervisning, dvs. oförändrat timtal i jämförelse med nu gällande timplan,

1973: 1910 av herr Norrby i Gunnarskog m. fl. (c) i vad avser hemställan att riksdagen skall besluta

1. att de lokala skolstyrelserna ges möjlighet att bevara skolenheter på sätt som anges i motionen,

2. att hos Kungl. Maj:t begära att skolöverstyrelsen ges i uppdrag att utreda och lägga fram förslag om en samordning av grundskolans högstadium och gymnasieskolelinjer i organisatoriskt avseende,

3. att vuxenstuderande räknas in i elevunderlaget på i motionen angivet sätt,

1973: 1911 av herrar Strömberg (fp) och Wikström (fp) vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär

1. att s. k. årskurslösa högstadieskolor får inrättas — som alternativ till nedläggning — när en kommun så önskar,

2. att försök med samordnad gymnasieutbildning och korrespondensundervisning på gymnasial nivå i glesbygdskommuner får anordnas om en kommun så önskar,

1973: 1912 av herrar Stålhammar (fp) och Wikström (fp) vari hemställs att riksdagen beslutar att ämnet religionskunskap i den samordnade gymnasieskolan skall omfatta 3 veckotimmar i årskurs 3.

**Bestämmelser om klasser i 5 kap. 15 och 18 §§ skolstadgan (1971: 235)**

**15 §.** Klasser av följande huvudtyper anordnas, nämligen

| *Klasstyp* | *Klassen omfattar följande årskurs eller årskurser* |
|---|---|
| a | 1, 2 eller 3 |
| b | 1 och 2 eller 2 och 3 eller 1—3 |
| A | 4 eller högre årskurs |
| B1 | 3 och 4 eller 5 och 6 eller, för specialklass, 7 och 8 eller 8 och 9 |
| B2 | 3—6 eller 4—6 eller, för specialklass, 7—9 |

Saknas någon årskurs tillfälligt i B2-klass, föranleder detta ej ändring av klasstypen.

Avvikande klasstyp får anordnas, om länsskolnämnden eller, i fråga om högstadiet, skolöverstyrelsen medger det.

**18 §.** Om elevantalet i klass eller klasser i en skolenhet mera varaktigt minskar, bör klasstypen ändras på följande sätt, nämligen

| | *Elevantalet minskar till* | | *Klasstypen ändras till* |
|---|---|---|---|
| *högst* | *sammanlagt i årskurserna* | *av klasstyper* | |
| 29 | 3 och 4 resp. 5 och 6 | A resp. a | B1 |
| 24 | 3—6 | B1 | B2 |
| 24 | 1 och 2 eller 2 och 3 | a | b |

**Utskottet**

Ett viktigt mål för utbildningspolitiken är att åstadkomma största möjliga rättvisa mellan olika landsdelar i fråga om utbildningens standard. I de glest bebyggda delarna av landet bör eftersträvas en utbildning, som är likvärdig med de tätt bebyggda landsdelarnas och tillhandahållen i sådana organisatoriska former som är anpassade till de särskilda förhållandena.

Tillgången till platser i förskolan är mycket ojämnt fördelad över landet. Sedan några år bedrivs försöksverksamhet med förskola i vissa glesbygder varvid även samverkan mellan förskola och lågstadium prövas. Enligt propositionen 1973: 77 bör försöksverksamheten fortsätta. Hithörande frågor bör enligt propositionen behandlas i samband med förslag i anledning av barnstugeutredningens betänkande.

Effekterna av flyttningsrörelserna i vissa delar av landet blir på skolans område kännbara först på grundskolans låg- och mellanstadier, eftersom dessa stadiers upptagningsområde är mycket litet och elevunderlaget därför snabbt påverkas av en befolkningsminskning eller befolkningsökning. Enligt propositionen bör kravet på åtkomlighet när det gäller undervisning på dessa stadier sättas högt då det här rör sig om barn i låg ålder.

Enligt motionerna 1973: 1275 och 1973: 1908 ligger det i samhällets intresse att ansträngningar görs för att behålla även mindre skolenheter i landets mer glest bebyggda delar. Enligt motionärerna är det angeläget att riksdagen uttalar att *undervisning i B-form* inte bör betraktas som ett undervisningsalternativ som är sämre än undervisning i A-form och att möjligheter till undervisning i B-form noga bör prövas innan beslut om skolnedläggelse fattas.

I propositionen 1973: 77 anförs att det förefaller finnas fog för uppfattningen att samläsning mellan två årskurser inte alltid behöver medföra nackdelar från pedagogisk synpunkt. Samläsningen mellan årskurser på låg- och mellanstadienivå kan emellertid skapa speciella problem av pedagogisk art, när årskurserna är fler än två såsom fallet är i B 2-klass och b-klass omfattande årskurserna 1—3 samt avvikande klasstyp. De pedagogiska konsekvenserna av samläsning i nämnda klasser kan dock inte diskuteras isolerat från de effekter på barnens skolsituation och förhållanden i övrigt som följer av en omflyttning till en skolenhet långt från hemorten. Det ankommer i första hand på vederbörande kommun att ta ställning i varje ärende av denna typ. De lokala och regionala myndigheterna har redan nu möjlighet att göra bedömningar grundade på speciella omständigheter och lokala förhållanden. Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att ifrågavarande yrkanden i motionerna 1973: 1275 och 1973: 1908 inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Andelen b/B-klasselever på grundskolans låg- och mellanstadier har sjunkit under den senaste tioårsperioden. Läsåret 1961/62 gick något mer än 21 procent av eleverna i riket i b/B-klass, medan läsåret 1971/72 knappt 9 procent fick undervisning i b/B-klass. Geografiskt sett förekommer det största antalet b/B-klasser i skogslänens inland. Läsåret 1971/72 var ca 2 procent av samtliga klasser i Malmöhus län b/B-klasser medan motsvarande siffra för Jämtlands län var 29,5 procent.

Skolstyrelser och länsskolnämnder skall vid planering av klasser vid skolenhet beakta de generella *bestämmelser om elevantal för olika klasstyper,* varom statsmakterna fattade beslut år 1962 (prop. 1962: 54, SäU 1962: 1 och 5, rskr 1962: 328). Enligt bestämmelserna i 5 kap. 18 § skolstadgan skall två klasser av typ a/A vid visst elevantal och vid mera varaktig minskning av detta bytas ut mot en klass av typ b/B 1 och två klasser av typ B 1 mot en klass av typ B 2. Statsbidrag till lärarlöner utgår till kommun endast beträffande sådan lärartjänst som är föranledd av klass medgiven av länsskolnämnd.

Enligt motionerna 1973: 306 och 1973: 1258 bör länsskolnämnd bemyndigas att — utan hinder av bestämmelserna i 5 kap. 18 § i skolstadgan — av särskilda skäl som hänger samman med frågan om samhällsservice i glesbygd medge bibehållande av viss klasstyp samt lärartjänst för att därigenom det statliga utbildningsstödet till kommun skall kunna anpassas till de skiftande situationer och behov som föreligger. Eftersom lärartjänst är statsbidragsgrundande endast om klassanordningen blivit vederbörligen medgiven, krävs i motionen 1973: 1271 att skolstadgans bestämmelser om klassanordningar tillämpas generöst mot landsbygdens skolor.

Klassanordningsbestämmelserna för grundskolans låg- och mellanstadier bör mot bakgrund av uttalandena i propositionen 1973: 77 tillämpas generöst. Möjlighet att med en förnuftig anpassning till särskilda omständigheter medge en annan klassanordning vid en skolenhet än den som en strikt tillämpning av bestämmelserna i 5 kap. 18 § skolstadgan skulle ge bör enligt utskottet liksom hittills tillkomma länsskolnämnd. Med hänvisning till det anförda anser utskottet att de förevarande yrkandena i motionerna 1973: 306, 1973: 1258 och 1973: 1271 inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Avvikande klasstyp på låg- och mellanstadierna får enligt 5 kap. 15 § skolstadgan anordnas om länsskolnämnd medger det. Enligt motionen 1973: 306 bör länsskolnämnd kunna bemyndigas att tilldela skolenhet med avvikande klasstyp *speciella resurstimmar* om undervisningssituationen är särskilt ogynnsam. Det kan gälla klass, i vilken elever från samtliga årskurser undervisas, elevantalet är mycket stort eller åldersfördelningen ojämn.

Med stöd av bemyndigande i Kungl. Maj:ts beslut den 29 maj 1969 om ny läroplan för grundskolan har skolöverstyrelsen den 3 september 1970 utfärdat förebild för avvikande klasstyp med vartannatårsintagning, s. k. B 3-klass (Aktuellt från skolöverstyrelsen 1970/71: 18). I de fall länsskolnämnd fastställer klassanordning med annan avvikande klasstyp än B 3, bör nämnden enligt utskottets mening i samband med klassanordningsbeslutet kunna medge speciella resurstimmar till skolenheten. Härvid skall hänsyn tas till de särskilda omständigheter, varunder undervisningen kommer att bedrivas. Vad utskottet i anledning av

motionen 1973: 306 anfört om speciella resurstimmar bör riksdagen som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna.

Enligt 1962 års läroplan betraktades tre klasser per årskurs som ett minimum för högstadiet för att eleverna skulle erbjudas ett rimligt urval av läroplanens olika tillvalsalternativ och linjer. Grundskolans högstadium enligt 1969 års läroplan är förenklat och fordrar inte samma elevunderlag, varför kravet på tre klasser per årskurs enligt propositionen 1973: 77 inte längre behöver upprätthållas så strikt som tidigare. Utskottet delar denna uppfattning.

För sådant högstadium av grundskola som omfattar en eller två klasser per årskurs föreslås i propositionen att en kommun utan särskilt medgivande skall få anordna försöksverksamhet med samordning av resurstimmar i årskurserna 7—9 och disposition av dem på det sätt som är lämpligast med hänsyn tagen till de lokala förhållandena. För högstadium med en klass per årskurs föreslås en garantiregel av innebörd att det alltid skall ges möjlighet till undervisning i minst ett av tillvalsämnena konst, ekonomi och teknik, även om färre elever än fem önskar det som tillvalsämne. Enligt utskottets mening bör en motsvarande garantiregel uppställas för anordnande av minst en kurs i språkligt tillvalsämne. Nämnda *organisatoriska åtgärder* bör enligt utskottet vara tillämpliga på de högstadieskolor i riket, beträffande vilka länsskolnämnd medgivit klassanordning omfattande en eller två klasser per årskurs. Vad utskottet här anfört om organisatoriska åtgärder för högstadieskolenheter med en eller två klasser per årskurs bör riksdagen som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna.

Sedan läsåret 1970/71 bedrivs försöksverksamhet med s. k. *årskurslöst högstadium* i Norra Ny och Finnskoga-Dalby kommuner i Värmland. Läsåret 1972/73 utvidgades försöksverksamheten efter medgivande från Kungl. Maj:t till att omfatta även Gällivare, Hallens, Ljusdals, Storumans och Örnsköldsviks kommuner. Statsbidrag utgår till försöksverksamheten i högst den omfattning som svarar mot kostnaderna för reguljärt organiserad undervisning, varvid inbesparingar på driftbidraget till följd av samläsning mellan årskurser får användas till lärarersättande hjälpmedel m. m. Försöksverksamheten står under vetenskaplig ledning av pedagogiska institutionen vid universitetet i Göteborg. Enligt propositionen 1973: 77 bör nuvarande försöksverksamhet fortsätta och kunna utvidgas efter beslut av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall. I motionen 1973: 1911 begärs att kommun skall få anordna årskurslös högstadieundervisning som alternativ till nedläggning av en årskursbunden undervisning.

Försöksverksamheten med årskurslöst högstadium utvärderas av pedagogiska institutionen vid universitetet i Göteborg. Utvärderingen avser att ge anvisningar om försökets effekt på kunskapsinhämtandet, den

sociala utvecklingen och attityden till skolarbetet. I vissa fall kan en årskurslös undervisning vara ett alternativ till skolnedläggelse. Enligt utskottets mening bör kommuners ansökningar om att få anordna årskurslös högstadieundervisning prövas i positiv anda av Kungl. Maj:t. Utskottet är emellertid inte berett föreslå den obegränsade rätt för en kommun att anordna sådan undervisning som föreslås i motionen 1973: 1911. Samläsning mellan högstadiets olika årskurser i vissa ämnen bör liksom hittills kunna ske utan särskilt medgivande. Med hänvisning till det anförda tillstyrker utskottet Kungl. Maj:ts förslag i ifrågavarande del och avstyrker yrkandet i motionen 1973: 1911.

En fråga som gäller *beslut om skolenhet* i grundskolan tas upp i motionen 1973: 1910.

Beslut om upprättande eller indragning av skolenhet av grundskolan fattas av vederbörande kommun. Länsskolnämnden får dock enligt 2 kap. 22 § skolstadgan (1971: 235), om särskilda skäl föreligger, med ändring av kommunens beslut förordna att skolenhet skall upprättas eller dras in fr. o. m. nästkommande läsår. Beslut om upprättande eller indragning fattas företrädesvis i samband med beslut om klassanordning för nästkommande läsår. I länsskolnämndens fastställande av klassanordning anges grunderna för statsbidrag till kommunens skolväsende. Enligt utskottets mening kan yrkandet i den förevarande motionen inte ses isolerat från det statsbidragssystem som finns för skolväsendet. Detta utreds för närvarande av utredningen om skolan, staten och kommunerna (SSK). Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet det ifrågavarande yrkandet i motionen 1973: 1910.

När det gäller *timplanejämkningar* preciseras i propositionen vissa punkter inom de allmänna bestämmelserna till timplanerna för grundskolan. Utskottet har intet att erinra mot vad som anförts härom.

I motionen 1973: 1275 begärs förslag till åtgärder i syfte att i ekonomiskt avseende möjliggöra för kommun att bevara skola i glesbygd. Även i motionen 1973: 1908 föreslås, i avvaktan på förslag från SSK, ett *särskilt statsbidrag* till kommun när kommunen bevarar nedläggningshotad skola. Även frågan om statsbidrag till skolskjutsar tas upp i motionen.

I fråga om statsbidrag till klassanordning som ej blivit medgiven av en länsskolnämnd vill utskottet erinra om att talan mot nämndens beslut enligt 11 § förvaltningslagen (1971: 290) kan föras hos Kungl. Maj:t genom besvär, antingen av kommun eller enskild målsman. I direktiven till SSK framhålls att genom det nuvarande statsbidragssystemet för skolväsendet det i viss mån sker en anpassning av statsbidragets storlek till kommunernas skiftande förutsättningar att organisera skolverksamheten och att det är angeläget att en sådan anpassning görs möjlig även i ett nytt bidragssystem. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet bifall till yrkandena i motionerna 1973: 1275 och 1973: 1908.

De allmänna riktlinjerna för anordnande av undervisning på det gymnasiala stadiet lades fast genom besluten vid 1964 och 1968 års riksdagar (prop. 1964: 171, SäU 1964: 1 höstsessionen, rskr 1964: 407; prop. 1968: 140, SU 1968: 195, rskr 1968: 404). Kungl. Maj:t har år 1970 meddelat bestämmelser om timplan m. m. för gymnasieskolans linjer. Enligt statsmakternas nyssnämnda beslut bör vid skolplaneringen eftersträvas att man på varje s. k. g-ort kan erbjuda flertalet studievägar inom gymnasieskolan. Varje skolenhet bör erbjuda ett allsidigt val av studievägar.

Kungl. Maj:t uppdrog den 30 juni 1971 åt skolöverstyrelsen att, sedan gymnasieskolans struktur blivit fastlagd, bl. a. pröva frågan om en utökning av antalet orter med treåriga gymnasieskolelinjer samt att göra en mer samlad bedömning av i vilka former de särskilda anordningarna i glesbygd borde organiseras. I propositionen 1973: 77 framhålls som angeläget att utpröva en *alternativ organisationsmodell av gymnasieskolan för ett elevunderlag om ca 300 16-åringar*. Huvudsyftet med föreslagen organisationsmodell har varit att möjliggöra treårig gymnasieskoleutbildning på orter med litet elevunderlag. Utgångspunkt har varit ett försök vid Högbergsskolan i Ludvika. Förslaget bygger på en samordning av de treåriga ekonomiska, humanistiska och samhällsvetenskapliga linjerna i samtliga årskurser och av den naturvetenskapliga och fyraåriga tekniska linjen i årskurserna 1 och 2. Årskurserna 3 och 4 av teknisk linje anordnas inte i föreslagen organisationsmodell. För att öka samordningsmöjligheterna har bl. a. jämkningar mellan de olika linjernas ämnesutbud skett och antalet veckotimmar i vissa linjespecifika ämnen reducerats. Beträffande de ekonomiska och naturvetenskapliga linjerna har skolöverstyrelsen föreslagit att det totala antalet elevveckotimmar ökas.

I propositionen 1973: 77 tillstyrks inte ökningen av totalantalet veckotimmar. I samband med att de orter utväljs där försöksverksamheten skall bedrivas skall den närmare utformningen av timplanerna göras av skolöverstyrelsen. Tim- och kursplanerna kan enligt propositionen anpassas till de lokala förutsättningarna på respektive ort.

I två motioner behandlas timplanen för försöksverksamheten. I motionen 1973: 1909 påpekas att den föreslagna timplanen minskar undervisningstiden med en tredjedel för ämnet religionskunskap på de humanistiska och samhällsvetenskapliga studievägarna. En på skolöverstyrelsens uppdrag gjord undersökning vid Lunds universitets pedagogiska institution visar enligt motionen 1973: 1912 att religionskunskapsämnet genom de förändringar det genomgått de senaste åren nu av eleverna upplevs som ett av de mer intressanta ämnena. Timtalet för ämnet religionskunskap bör enligt motionerna därför inte minskas i försöksverksamheten.

Den alternativa organisationsmodell av gymnasieskola som nu föreslås

prövad i mer glest bebyggda delar av landet kan inte alltid rymma samma nyansering av studievägarna som den reguljära gymnasieskoleorganisationen erbjuder. Utskottet har emellertid noterat att försökstimplanen för Högbergsskolan i Ludvika, trots samordning mellan de treåriga ekonomiska, humanistiska och samhällsvetenskapliga linjerna i samtliga årskurser, ändock inneburit ett oförändrat timtal för ämnet religionskunskap. Detta bör enligt utskottets mening eftersträvas även inom nu föreslagen försöksverksamhet. Vad utskottet här anfört om ämnet religionskunskap inom ifrågavarande försöksverksamhet bör riksdagen som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna.

Föreslagen försöksverksamhet med alternativ organisationsmodell av gymnasieskola skall enligt propositionen 1973: 77 bedrivas på högst fem orter där treåriga gymnasieskolelinjer tidigare inte funnits samt på några nu befintliga g-orter med litet elevunderlag. Utskottet har ingen erinran häremot. Den i propositionen för visst fall föreslagna successiva uppbyggnaden av organisationen bör också kunna ske.

De nuvarande korrespondensgymnasierna har varit i verksamhet under närmare femton år. Undervisningen utmärks av bl. a. ämneskoncentration med slutbetyg i ämne efter ämne, handledning av lärare med tjänst på grundskolans högstadium samt en möjlighet att oberoende av gruppstorlekar inom läroplanens ram fritt välja linjer, grenar, varianter och enstaka ämnen. I den muntliga handledningen ingår undervisning i studieteknik, särskilda övningar i muntlig framställning, grupparbete samt i den mån det befinnes lämpligt radio- och TV-undervisning. Korrespondensgymnasier finns i Torsås, Jokkmokk, Järpen och Sveg.

Sedan läsåret 1969/70 bedrivs en begränsad försöksverksamhet med särskild gymnasial utbildning i glesbygd. Utbildningen bedrivs i form av lärarhandledda självstudier under två år jämte ett avslutande år vid gymnasieskola. Under innevarande läsår finns denna särskilda gymnasiala utbildning i Malung, Pajala och Strömstad.

Skolöverstyrelsen avser enligt vad som framgår av propositionen 1973: 77 föreslå en försöksverksamhet som skall syfta till att nå fram till en *särskild organisationsform för* denna typ av *gymnasial utbildning i glesbygd.* I motionen 1973: 1911 tas upp frågan om bibehållande av korrespondensundervisning på gymnasial nivå för kommun som så önskar samt om inrättande av sådan och annan gymnasial utbildning i glesbygd.

Det ligger ett positivt värde i att söka finna en sådan organisationsform för denna typ av gymnasial utbildning i glesbygd, att den dels är så enhetlig som möjligt, dels medger största möjliga anpassning till de lokala förhållandena. Utskottet har inte uppfattat propositionen så att kommuner med korrespondensgymnasium, vilka önskar behålla det som de själva uppfattar som värdefullt i nuvarande organisation, inte

skulle kunna få göra detta. Dessa kommuner bör kunna fortsätta sin utbildningsverksamhet med eller utan modifikationer eller delta i den i propositionen föreslagna större försöksverksamheten. Beträffande nya orter för försöksverksamhet med ifrågavarande gymnasiala utbildning ankommer det på Kungl. Maj:t att fatta beslut, varvid olika modeller bör kunna komma i fråga. Vid beslut om förläggning av gymnasial utbildning till viss ort måste beaktas de konsekvenser som ifrågasatt gymnasial utbildning kan få för elevrekryteringen till gymnasieskolor på kringliggande orter. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet yrkandet i motionen 1973: 1911.

Enligt motionen 1973: 1910 bör förutsättningarna för en organisatorisk samordning i glesbygd av grundskolans högstadium och linjer av gymnasieskolan utredas. Vidare anses vuxenstuderande under vissa omständigheter böra kunna inräknas i elevunderlaget för glesbygdsskolas högstadium och gymnasiala stadium. Frågan om särskilda utbildningsanordningar i glesbygd utreds för närvarande av skolöverstyrelsen som framgått av det föregående. Enligt utskottets mening bör därför de förevarande yrkandena i motionen 1973: 1910 inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Frågan om stöd till inackorderade elever vid hemresor behandlas i socialförsäkringsutskottets betänkande 1973: 17.

I propositionen 1973: 77 tas även upp frågan om *engelskspråkig gymnasial utbildning i Stockholm,* främst för barn till här tjänstgörande diplomatisk personal. Med hänsyn till bl. a. den speciella elevsammansättningen föreslås utbildningen inte ingå i gymnasieskolan. Kommun skall vara berättigad att uttaga elevavgifter. Kommunen avses bli huvudman för utbildningen och statsbidrag till densamma föreslås utgå enligt de grunder som gäller för statsbidrag till gymnasieskola. Utbildningen, som är av försökskaraktär, föreslås starta läsåret 1973/74 i en klass om högst 30 elever.

Utskottet har intet att erinra mot att en engelskspråkig utbildning anordnas på gymnasial nivå i Stockholms kommun. Utskottet har erfarit att elevintresset för utbildningen är stort. Om det blir av behovet påkallat att utöka antalet elevplatser i utbildningen med ytterligare högst en klass under läsåret 1973/74, har utskottet inte några invändningar mot att så sker.

Kungl. Maj:ts i övrigt redovisade förslag föranleder inte några uttalanden och erinringar från utskottets sida, varför utskottet tillstyrker desamma.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen beträffande undervisning i B-form med bifall till propositionen 1973: 77 och med avslag på motionerna 1973: 1275 och 1973: 1908 i denna del godkänner i propositionen förordade riktlinjer,

2. att riksdagen beträffande tillämpningen av 5 kap. 18 § skolstadgan avslår motionen 1973: 306 i denna del samt motionerna 1973: 1258 och 1973: 1271,
3. att riksdagen beträffande speciella resurstimmar som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört i anledning av motionen 1973: 306,
4. att riksdagen med anledning av propositionen 1973: 77 som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om organisatoriska åtgärder för högstadieskolor om en eller två klasser per årskurs,
5. att riksdagen beträffande årskurslöst högstadium med bifall till propositionen 1973: 77 och med avslag på motionen 1973: 1911 i denna del godkänner i propositionen förordade riktlinjer,
6. att riksdagen beträffande beslut om skolenhet i grundskolan avslår motionen 1973: 1910 i denna del,
7. att riksdagen beträffande särskilda statsbidrag till kommun för vissa skolkostnader avslår motionerna 1973: 1275 och 1973: 1908 i denna del,
8. att riksdagen i anledning av propositionen 1973: 77 samt motionerna 1973: 1909 och 1973: 1912 som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om ämnet religionskunskap samt i övrigt godkänner vad som i propositionen förordats om försök med en alternativ organisationsmodell för gymnasieskolan för orter med ett litet elevunderlag,
9. att riksdagen beträffande en särskild organisationsform för gymnasial utbildning i glesbygd med bifall till propositionen 1973: 77 och med avslag på motionerna 1973: 1910 och 1973: 1911 i denna del godkänner i propositionen förordade riktlinjer,
10. att riksdagen godkänner vad som i propositionen 1973: 77 i övrigt förordats i fråga om skolväsendets organisation i glesbygd,
11. att riksdagen godkänner vad som i propositionen 1973: 77 förordats om engelskspråkig gymnasial utbildning anordnad av Stockholms kommun.

Stockholm den 10 maj 1973

På utbildningsutskottets vägnar
STIG ALEMYR

*Närvarande vid ärendets slutbehandling:* herrar Alemyr (s), Wikström (fp), Larsson i Staffanstorp (c), Mårtensson (s), Nordstrandh (m), Wik-

lund i Härnösand (s), Elmstedt (c), Gustafsson i Barkarby (s), fru Sundberg (m), herrar Sundgren (s), Stålhammar (fp), Svensson i Kungälv (s), Karlsson i Mariefred (c), Nilsson i Norrköping (s) och fru Nordlander (vpk).

**Reservation**

beträffande *särskilt statsbidrag* av fru Nordlander (vpk) som anser

*dels* att den del av utskottets yttrande på s. 7 som börjar med »I fråga» och slutar med »och 1973: 1908» bort ha följande lydelse:

Utskottet vill i anledning av motionerna 1973: 1275 och 1973: 1908 framhålla att B-formen som alternativ oftast är att föredra framför indragning av en skola när ett visst elevunderlag ändock finns och understryker därför vikten av att de lokala skolmyndigheterna prövar möjligheten att anordna undervisning i B-form i första hand.

Särskilt statsbidrag bör utgå till kommun för sådana ökade skolkostnader som föranleds av att skolverksamheten bedrivs i mer glest bebyggda landsdelar. Utskottet föreslår därför att riksdagen beslutar att hos Kungl. Maj:t hemställa om förslag till ett särskilt statsbidrag till de kommuner som har extra kostnader för sitt skolväsende.

*dels* att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. att riksdagen beträffande särskilt statsbidrag till kommun för vissa skolkostnader som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört i anledning av motionerna 1973: 1275 och 1973: 1908,

**Särskilt yttrande**

beträffande *beslut om skolenhet* av herrar Larsson i Staffanstorp (c), Elmstedt (c) och Karlsson i Mariefred (c):

Vi har vid upprepade tillfällen hävdat att mindre skolenheter i större utsträckning än hittills måste bibehållas med de många fördelar detta medför för i första hand eleverna men också för bygden i dess helhet.

De kommunala myndigheternas möjligheter att avgöra om en skolenhet skall bibehållas bör stärkas främst genom en friare resursanvändning. Det är angeläget att skolstyrelserna ges ökade möjligheter att flexibelt disponera tillgängliga resurser. Därigenom skapas bättre förutsättningar för lösningar anpassade efter lokala förhållanden och till enskilda elevers intressen och behov. Vid bedömningen av huruvida en skolenhet skall bibehållas bör i högre grad än nu hänsyn tas till förväntade förhållanden i fråga om elevunderlag. En skola bör sålunda kunna bibehållas med förhållandevis få elever, om det finns skäl att förutsätta att antalet blir större under kommande år. Bostadslokaliseringen inom en kommun kan få en inriktning som medför att en i dag

nedläggningshotad skola om några få år har ett väl tilltaget elevunderlag. Ingen myndighet kan bättre än den kommunala göra bedömningar av detta slag, och enligt vår mening bör också kommunernas ställning i detta avseende stärkas.

Då utredningen om skolan, staten och kommunerna har att behandla frågor som ansluter till det som vi här har anfört avstår vi från att i detta sammanhang framföra något yrkande i anledning av motionen 1973: 1910.